

Provincielanden van het voormalig klooster Yesse te Essen

Inleiding

De aanleiding voor deze bronbewerking is een ongewenst document in het gemeentearchief. Bij het opschonen van het gemeentearchief in 2010 vooruitlopend op de verhuizing van het gemeentehuis kwam een kaart tevoorschijn met de vermelding van een groot aantal percelen en eigenaren. De kaart was van behoorlijke afmetingen, afgedrukt in grijstinten en geplakt op een stuk karton. Het ging hier duidelijk niet om een stuk dat behoorde tot het gemeentelijk archiefmateriaal. Waarschijnlijk was het een overblijfsel van een expositie. De kaart mocht niet in het archief blijven. Weggooien was echter ook zonde en daarom werd de kaart bij mij op de kamer 'gestald'. Op die manier verhuisde de kaart eind 2010 toch mee naar het nieuwe gemeentehuis.

Enige tijd stond de kaart half achter een kast op mijn kamer. Geleidelijk begon ik mij echter af te vragen wat ik nu precies gekregen had. Na wat zoekwerk werd me dat duidelijk: een vergrote kopie van één van de kaarten die Henricus Teijsinga in 1732 maakte van de zogenaamde provincielanden in Haren. Mijn interesse was gewekt en deze bronbewerking is er het resultaat van.

Wat mij bij nadere bestudering opviel, was hoeveel nu nog in de landschapscontouren in het noordelijk deel van de gemeente Haren te herkennen is van de situatie in 1732. Onbekend maakt onbemind. Met deze bronbewerking streef ik het omgekeerde na: laten we genieten en voorzichtig koesteren wat nog resteert van het verleden. De onderstaande beschrijvingen zijn stellig nog niet compleet. Aanvullingen, suggesties en verbeteringen zijn welkom op hhc@haren.nl (uw bericht wordt dan doorgezonden, vermeld in uw reactie daarom s.v.p. wel uw eigen mailadres).

Tijdens de (langdurige) opzet van deze bronbewerking kwam ik in contact met Marnix Deterd Oude Weme. Hij werkte vanaf 2014 aan een scriptie in het kader van de Masteropleiding Landschapsgeschiedenis. Deze scriptie rondde hij in december 2015 met goed resultaat af (zie de bronnenlijst). Bij de uitwerking van deze bronbewerking heb ik dankbaar gebruik gemaakt van de inzichten van Marnix. Omgekeerd heb ik Marnix – naar zijn eigen zeggen – ook op een aantal punten kunnen inspireren. Hoewel Marnix en ik beide de genoemde kaarten van Henricus Teijsinga als uitgangspunt hanteren, verschilt onze benadering en uitwerking volledig. Marnix gebruikt de kaarten vooral om vanaf 1732 de situatie in de eeuwen daarvoor te reconstrueren. Daarbij staat bij hem de landschapsgenese centraal en beperkt hij zich tot de corpuslanden van het voormalig klooster. Ik probeer in deze bronbewerking de ontwikkelingen vanaf 1732 te schetsen en richt me daarbij vooral op de boerderijen (en later) buitenhuizen en de daaraan te koppelen genealogi-

sche overzichten. Bovendien beperk ik me niet tot de corpuslanden, maar betrek ik alle provincielanden in de gemeente bij mijn uitwerking.

Provincielanden

De kloosters in de provincie Groningen bouwden in de loop der eeuwen een aanzienlijk grondbezit op. Dat gold ook voor het vrouwenklooster Yesse te Essen. Het grondbezit van dit klooster omvatte niet alleen landerijen in de directe nabijheid van het klooster, maar ook gronden in Kropswolde, Middelstum en in Veenhuizen, Odoorn en Emmen in de huidige provincie Drenthe (Bos, 2014). In 1594 bezaten de 24 toen in de provincie actieve kloosters ongeveer 22% van het totale areaal aan cultuurgrond in de provincie.

Op 22 juli 1594 capituleerde de stad Groningen voor het leger van Maurits van Oranje en Willem Lodewijk van Nassau-Dillenburg. Dit betekende in deze regio het einde van de Spaanse overheersing. Een dag later werd in Helpman het Tractaat van Reductie gesloten. Door dit tractaat werd de stad Groningen samengevoegd met de Ommelanden en als nieuw gewest Stad en Lande toegevoegd aan de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Het tractaat betekende ook de overgang naar het nieuwe protestantse bewind en de onteigening van alle kerkelijke bezittingen van de rooms-katholieken. Ook de bezittingen van de kloosters werden onteigend. De bezittingen van de kloosters kwamen in handen van het nieuwe gewest Stad en Lande. De opbrengsten moesten worden gebruikt voor het onderhoud van scholen en de opvoeding van de jeugd. In het begin van de 17^e eeuw werd een deel van de voormalige kloosterbezittingen afgestaan aan de stad Groningen. Vanaf dat moment spreekt men van stadslanden en provincielanden. De pachters van de gronden werden aangeduid als stads- en provinciemeijers.

De bezittingen van het voormalig klooster Yesse in Haren bleven alle in eigendom van de provincie. Dat gold ook voor enige gronden van het voormalige Olde Convent der Geestelijke Maagden in Groningen. Deze gronden lagen aan de westzijde van het Hoornsche Diep (nu omgeving Damsport in de Groninger wijk Hoornsemeer). In deze bronbewerking blijven de gronden van het Olde Convent verder buiten beschouwing.

Begin 18e eeuw was bij de provincie het oorspronkelijke kloosterbezit nog grotendeels als één geheel in tact. Voor het beheer van de gronden werden rentmeesters ingeschakeld. De rentmeesters hielden soms maar een matige administratie bij en waren vaak vooral uit op eigen gewin. Betaalde pachten werden verduisterd en buiten de administratie gehouden. Een goed overzicht van alle provincielanden en de jaarlijks te ontvangen pachten

ontbrak. Bovendien bleken de pachters erg slechte betaalers. Er was altijd wel weer een reden om de pacht niet te kunnen voldoen. Begin 18^e eeuw besloot het provinciaal bestuur dat het beter was de landerijen te verkopen. Daarvoor was het echter wel nodig eerst orde op zaken te stellen.

De eerste rentmeester die de zaken goed aanpakte was Andreas Spanheim. Hij was rentmeester van 1683 tot 1720 en maakte aan het einde van zijn rentmeesterschap een administratief overzicht van alle provincielanden, waarin ook een omvangrijke inventarisatie van meijers vanaf 1632 ("Groot staatboek van alle deser provincie landen en vaste goederen" over de jaren 1632 - 1719. Opgemaakt door Andreas Spanheim, rentmeester dezer goederen, 1721). Voor de kennis van gebruikers (meijers) van de provincielanden is de publicatie van Spanheim een belangrijke bron. Helaas zijn de gegevens over de meijers van Spanheim niet steeds volledig betrouwbaar (Paping, 2011).

In 1721 werd Thomas van Seeratt tot rentmeester benoemd. Hij bouwde voort op het werk van Spanheim, maar wilde voor een goede invulling van zijn rentmeesterschap de beschikking hebben over een complete inventarisatie van de provincielanden. Het in kaart brengen van de gronden was onderdeel van deze benadering. Hiervoor werden landmeters ingeschakeld. Voor Haren is landmeter Henricus Teijsinga (1706-1756) van belang. Hij maakte in 1732 een inventarisatie van de gronden van het voormalig klooster Yesse in Haren. Het resultaat van de kartering was de 'Atlas der Provincielanden', 128 losse kaarten in kleur met soms driedimensionale afmetingen van boerderijen en huizen. Schroor (1996) heeft deze atlas opnieuw bewerkt en uitgegeven. Eerder werd reeds een reconstructie gemaakt van alle voormalige kloostergoederen in de provincie door B.W. Siemens in zijn 'Historische Atlas van Groningen' (Centraal Bureau voor de Kennis van de Provincie Groningen en Omgelegen Streken, Groningen, 1962). De atlas van Siemens is overgenomen in HisGis (www.hisgis.nl) en is te raadplegen door in dit systeem de kaartlaag kloostergoederen te activeren.

Beklemrecht

Voor de verhuur van de voormalige kloostergoederen ontwikkelde zich een bijzondere vorm van pacht: het beklemrecht. Dit beklemrecht kwam bijna alleen in de provincie Groningen voor. De normale situatie is, dat de pacht van grond door de verpachter kan worden opgezegd en dat de pachtprijs kan variëren. Bij het beklemrecht ontbreken deze beide elementen. De pacht is niet opzegbaar en de pachtprijs staat vast. Bij het beklemrecht is de pachter (meijer) eigenaar van de boerderij. De landerijen zijn met deze boerderij verbonden

(beklemd). Splitsing door verkoop of vererving is niet mogelijk. Bij vererving ging de boerderij als geheel over naar één van de kinderen. Andere erfgenamen moesten worden afgekocht. Behalve de jaarlijkse vaste pachtprijs, was de meijer ook verplicht tot het betalen van incidentele 'geschenken' aan de eigenaar. Deze geschenken bedroegen meestal één of meerdere malen de jaarhuur en waren verschuldigd bij overdracht, vererving en huwelijk en soms ook elke zes of twaalf jaar. Als de meijer de pacht wilde beëindigen moest hij eerst de gebouwde opstallen afbreken.

Bij het voortduren van de beklemming door de eeuwen heen werd de positie van de meijer steeds sterker en die van de eigenaar steeds zwakker. Van de eigendom bleef niet meer over dan het recht op een jaarlijkse pachtsom. Bij de invoering van het kadaster in 1830 werd de beklemde meijer opgevoerd als eigenaar.

De ontwikkeling van het beklemrecht vanuit het normale pachtrecht heeft vooral in de 17^e eeuw plaats gevonden. Dit betekent, dat in de beginperiode van het beheer door de provincie van de voormalige kloostergoederen nog wel splitsingen van bedrijven mogelijk waren. Derd Oude Weme (2015) spreekt in dit verband zelfs van verkeutering. Vanaf ca 1675 is van opsplitsing echter geen sprake meer.

Het beklemrecht heeft grote invloed gehad op de economische ontwikkeling van de landbouw. Omdat bij vererving splitsing van het bedrijf niet was toegestaan, bleven de bedrijven een redelijke omvang behouden. Bovendien behoeften door de meijer geen grote investeringen te worden gedaan in de grond. Er bleef daardoor meer geld beschikbaar voor het verbeteren van de bedrijfsvoering. Hoewel de administratie van de provincielanden veel kommer en kwel laat zien en het leven voor de provinciemeijers zeker niet steeds rozengeur en maneschijn was, moeten we dus aannemen, dat de provinciemeijers er relatief gezien nog niet zo slecht voor stonden. Zeker toen de landbouwprijzen zich na 1770 stabiliseerden op een hoger niveau, waren de beklemde meijers met hun lage jaarlijkse lasten in het voordeel en werden ze relatief welvarend.

De effecten van het beklemrecht zien we ook in Haren. De omvang van de (voormalige) provincieplaatsen in 1830 is ongeveer gelijk aan de omvang in 1675. Er heeft geen (verdere) verkeutering plaats gevonden door het voortdurend opdelen van het bedrijf bij meerdere erfgenamen. Illustratief is de aanwijzing van de leden van de gemeenteraad in 1811. Voor het raadslidmaatschap kwamen alleen de meest welvarende inwoners van de gemeente in aanmerking. Bijna alle raadsleden van de gemeente uit het dorp Haren zijn in 1811 landbouwer op een voormalige provincieplaats: Roelf Koops, Hinderk

Lucas Oosterveld, Hinderikus Hornhuis en Jan Egberts Meijer. Jan Vos is de enige uitzondering, maar zijn vader Roelf Jelkes Vos was wel provinciemeijer.

In de tweede helft van de 18^e eeuw heeft het provinciebestuur uiteindelijk het voornemen tot verkoop van de provincielanden uitgevoerd. In de periode 1764-1773 vonden elf grote verkopen plaats, waarbij in totaal 875 boerderijen werden verkocht. Deze verkoop betrof echter slechts het bekleemrecht, waardoor wel de eigenaren veranderden, maar de bekleemde meijers dezelfde bleven. De verkoop provincielanden behorend bij het voormalig klooster Yesse vond plaats bij de eerste twee verkopen (1764 en 1765). Uiteindelijk zijn veel bekleemrechten in de loop van de 19^e eeuw door de meijers afgekocht, waardoor er weer een 'volle' eigendom ontstond.

Kaartbladen gronden voormalig klooster Yesse

Door Henricus Teijsinga zijn vier kaarten vervaardigd met gronden van het voormalig klooster Yesse te Essen. In het boven genoemde boek van Meindert Schroor zijn deze kaarten vermeld onder de nummers 8 tm 11. De kaarten worden hieronder kort besproken. Een gedetailleerde uitwerking volgt later.

Kaart 8 (gemaakt door Henricus Teijsinga in 1733)

Kaart 8 betreft gronden die deels liggen in Engelbert en

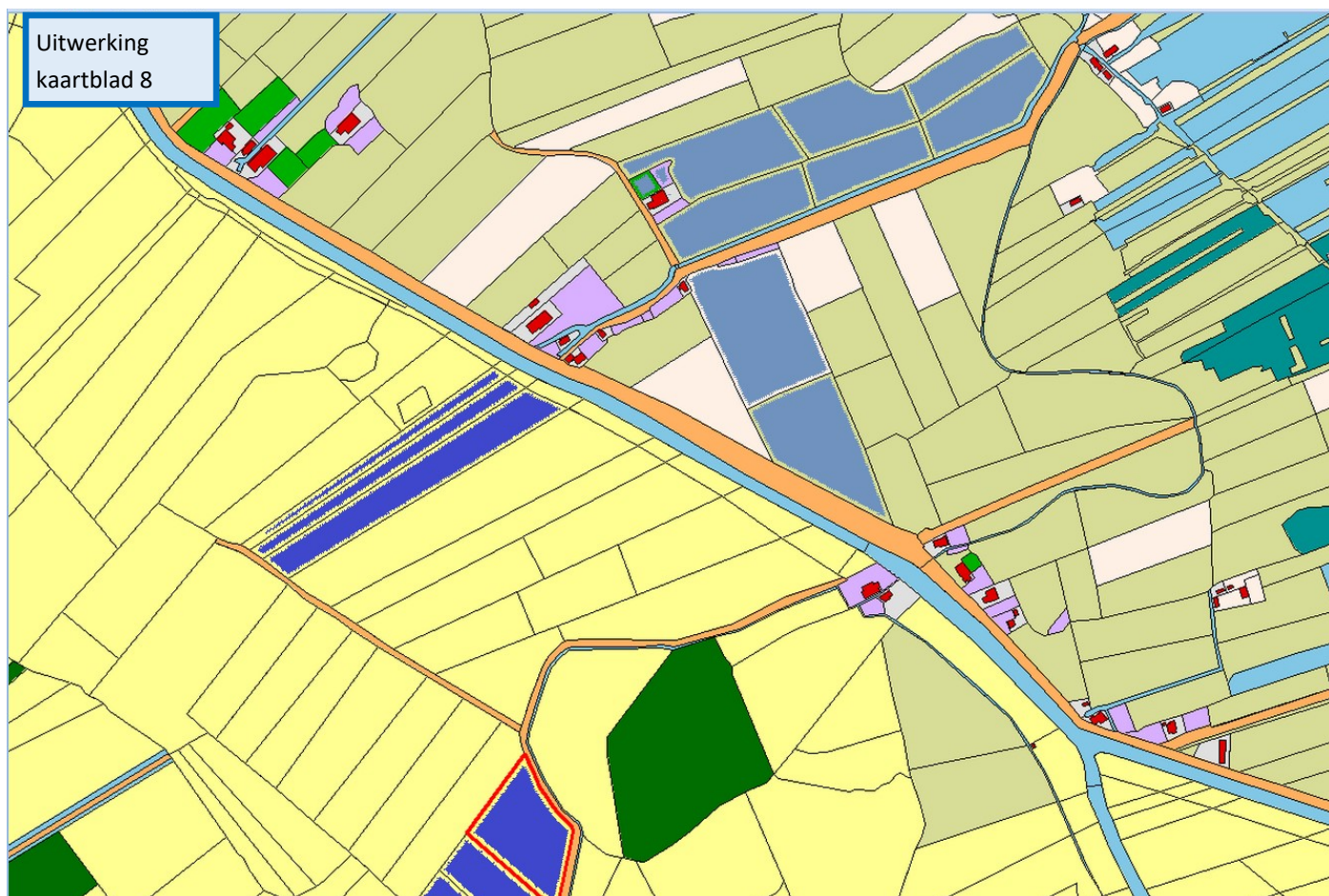
deels in Haren. Bij de gronden in Haren gaat het om enige hooilanden in de omgeving van Waterhuizen. In Engelbert gaat het om een boerderij met bijbehorend land. Het huidige adres van deze boerderij is Woortmansdijk 1 te Westerbroek. Het terrein is nu in gebruik als camping. In 1733 was Tamme Derks de meijer. Eigenaar in 1830 was Koop Hindriks Bruininga. Op de kaart (gebaseerd op de kadastrale kaart van 1830 in HisGis) zijn de percelen in Haren donkerblauw ingekleurd en die in Engelbert – aan de overzijde van het Schuitendiep/Winschoterdiep - lichtblauw.

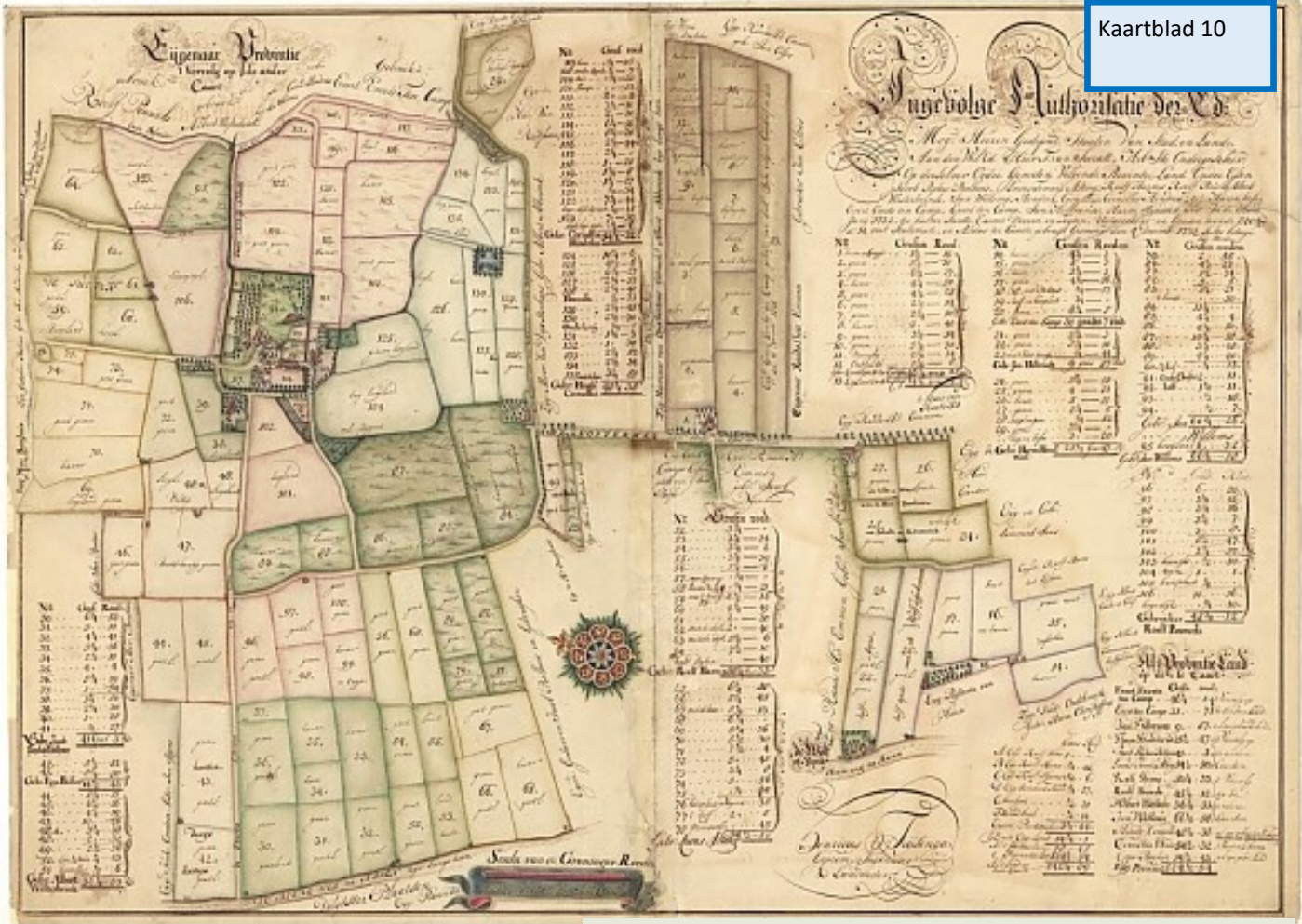
Kaart 9 (gemaakt door Henricus Teijsinga in 1732)

Op kaart 9 zijn een groot aantal verspreide percelen aangegeven in het dorp Haren en in Onnen. Op deze kaart staat slechts één boerderij. Dit is de boerderij direct achter de kerk aan de huidige Kerkstraat (nu de locatie van 't Clockhuys). Meijer van deze boerderij in 1732 was Hindrik Jans.

Kaart 10 (gemaakt door Henricus Teijsinga in 1732)

Op deze kaart staan Essen met het voormalig kloosterrein (het zogenaamde corpusland) en de wijken Oosterweg en Klaverblad (het gebied tussen de huidige Kerklaan en de Rijkstraatweg) van het dorp Haren. In totaal gaat het om ongeveer 212 ha provinciaal bezit. Daarnaast is voor nog eens 17 ha particulier bezit afgebeeld. Net als op de andere kaarten zijn de percelen genum-

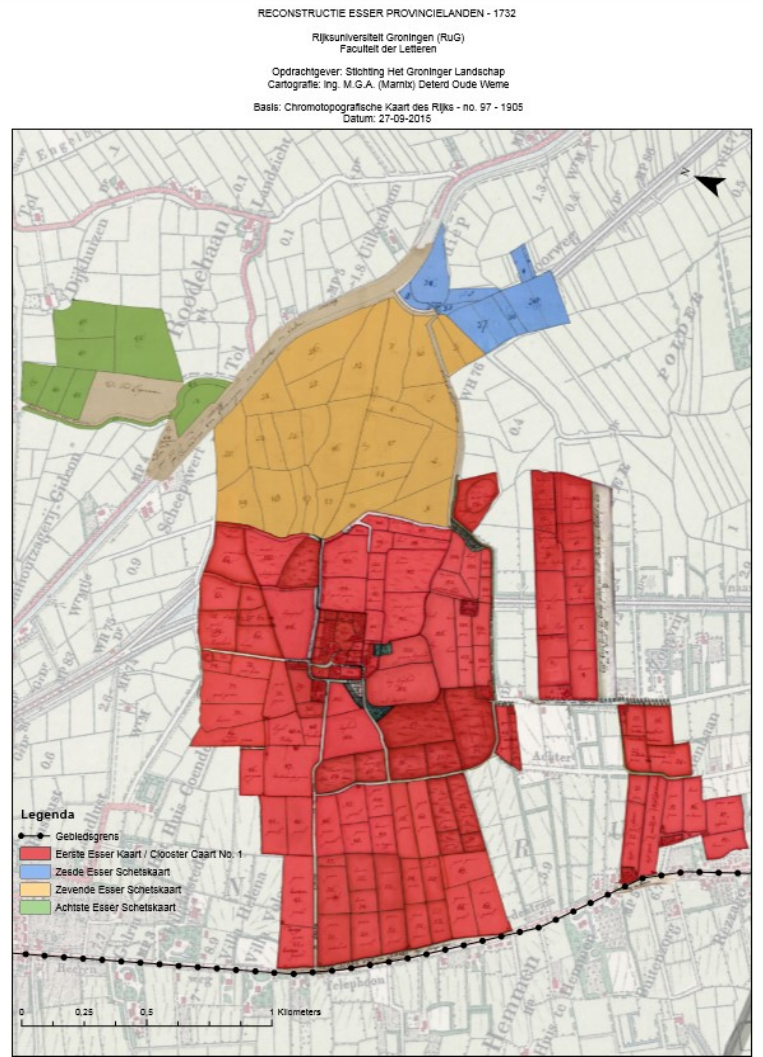

merd en wordt per meijer in een tabel aangegeven welke perceelsnummers hij in gebruik heeft, waarvoor deze worden gebruikt en wat de grootte daarvan is. Er worden 13 meijers vermeld: Cornelis Hindriks, Hindrik Cornelis, Roelf Harms, Jacob Popkes Bolhuis, Eppe Bakker, Albert Westerbrink, Evert Everts ten Camp, Evert ten Camp, Jan Hilbrants, wed. Harm Hindriks, Jan Willems, Roelf Pouwels en Lucas Tonnis Alting. Zie afbeelding van de kaart hieronder.

Kaart xx (zoekgeraakt)

Deterd Oude Weme (2015) heeft op basis van een aantal bewaard gebleven schetskaarten aangetoond, dat er zeker nog één extra kaart geweest moet zijn. Deze kaart omvat de gronden tussen de corpuslanden en het Schuitendiep en deels zelfs nog over het Schuitendiep heen in het kerspel Engelbert. Op de onderstaande kaart (overgenomen van Deterd Oude Weme) zijn deze landerijen geel, blauw en groen ingekleurd. De percelen met de rode inkleuring behoren bij kaart 10.

In dit gebied lagen geen boerderijen. De landerijen in dit gebied waren in gebruik bij de meijers uit Essen en Engelbert. Dit verklaart waarom de meijers uit Essen volgens de administratie vaak meer

grond in gebruik hebben, dan door Teijsinga op kaart 10 is aangegeven.

In het overzicht van Spanheim heeft de vermelding onder 15.1 betrekking op een onbehuide verhuur van percelen in het Essernielant vallend onder deze kaart

Kaart 11 (gemaakt door Henricus Teijsinga in 1732)

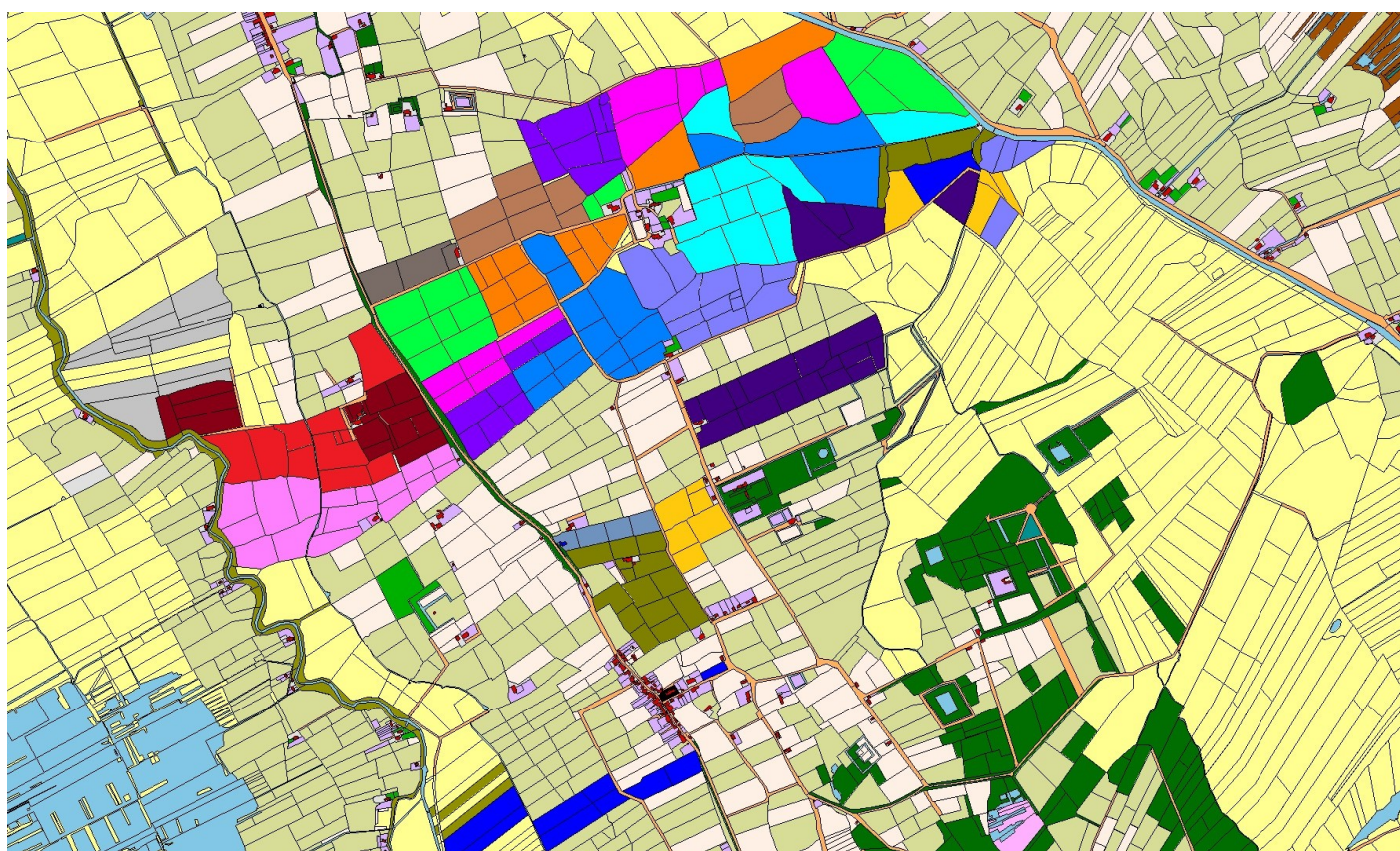
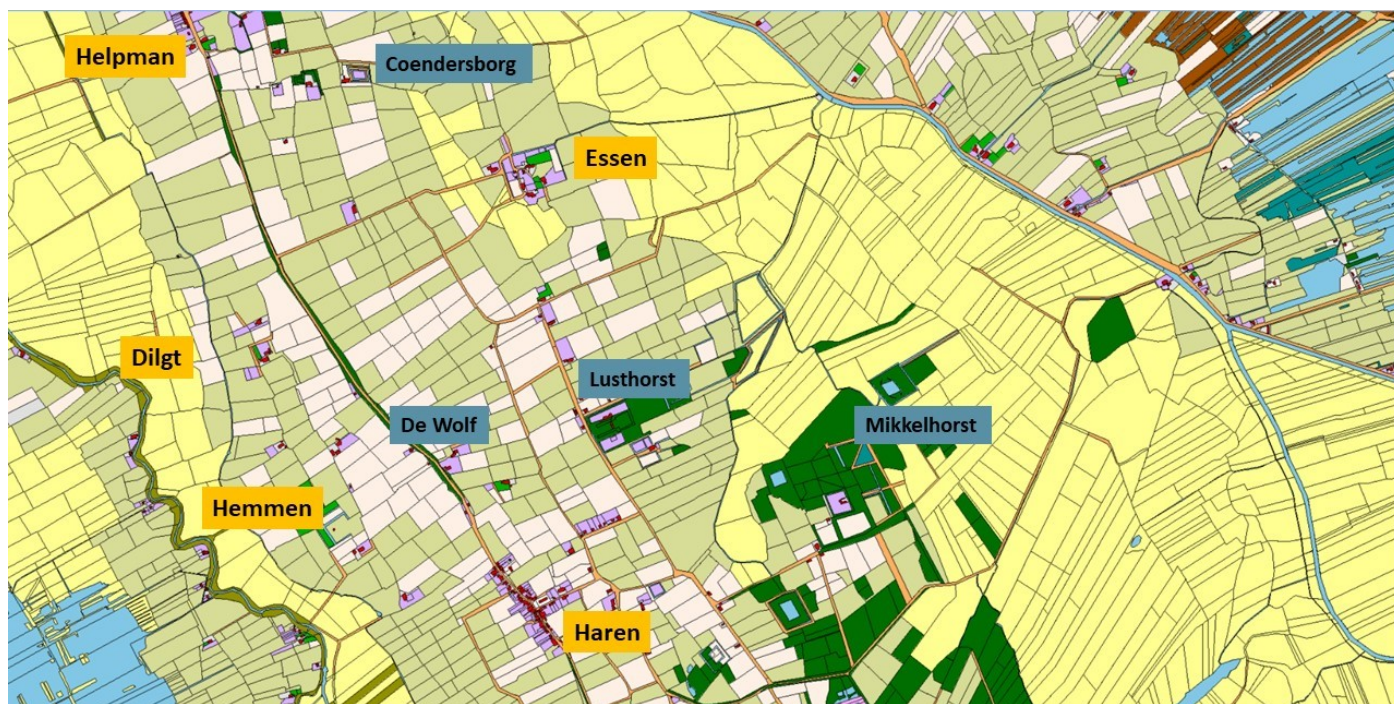
Op deze kaart staan de provincielanden in Dilgt. Er zijn drie meijers: wed. Berent Roelfs, Roelf Bavink en wed. Albert Westerbrinks.

Overzichtskaarten

Onderstaand zijn twee overzichtskaarten opgenomen. Voor deze kaarten is de kadastrale situatie in 1830, zoals opgenomen in HisGis als basis gebruikt.

1: kaart met overzicht Essen, Dilgt en Haren

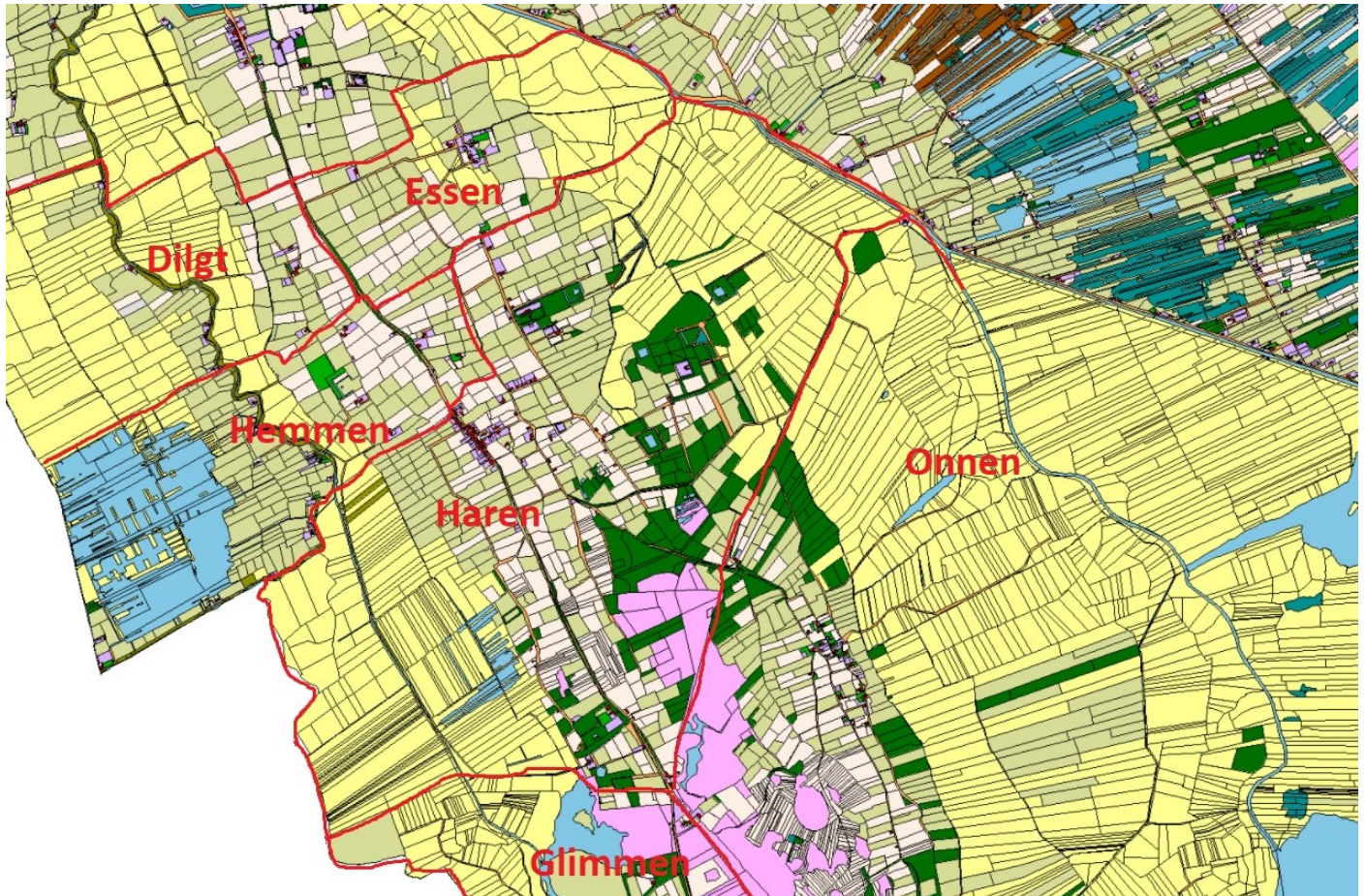
2: kaart met overzicht van de provincielanden in Essen, Dilgt en Haren met voor elke meijer een aparte kleur (niet aangegeven zijn verspreide percelen in het zuidelijk deel van Haren en in Onnen).

Het kerspel Haren en de markes Essen, Haren, Dilgt en Onnen

De gemeente Haren is in 1811 opgebouwd uit de kerspels Haren en Noordlaren en het gebied Helpman. Dit laatste gebied behoorde tot het Gorecht, maar viel kerkelijk onder de stad Groningen (Van Koldam, 2011). Een kerspel is het gebied, dat tot een bepaalde kerk behoort. Een marke is een boerengemeenschap met een zekere mate van zelfstandigheid en (zeker in oorsprong) gemeenschappelijk bezit van gronden. Tot de gemeente Haren behoorden bij de vorming van de gemeente 8

markes: Noordlaren, Glimmen, Onnen, Haren, Hemmen, Dilgt, Essen en Helpman. De markes Haren, Hemmen, Dilgt en Essen vielen onder het kerspel Haren. Op de onderstaande kaart zijn de markegrenzen binnen het kerspel Haren aangegeven. Een deel van de noordgrens van de marke Essen is gestippeld aangegeven. Hierop wordt terug gekomen in bijlage Essen7. Ik realiseer me, dat ik hier wellicht een wat te eenvoudige voorstelling van zaken geef. Er zijn ook deskundigen, die betwijfelen of Hemmen en Essen ooit wel markes zijn geweest (Groenendijk, 2016).

Wijze vermelding provincieplaatsen

Het is lastig om te komen tot een eenduidige aanduiding van de provincieplaatsen. Ik heb gekozen voor het systeem, dat ik ook in een aantal andere bronbewerkingen heb aangehouden: het adres in 1830 is tevens de naam van het perceel. Die naam is voor mij een vast gegeven. Het adres kan veranderen. Het adres Essen F3 komt niet voor in het bevolkingsregister 1830. Daarom ontbreekt de naam Essen F3 ook in mijn overzichten. Waarschijnlijk is Essen F3 voor 1830 samengevoegd met Essen F4. Bij de bespreking van Essen F4 ga ik daar nader op in. Andere gehanteerde vermeldingen zijn die conform het overzicht van Spanheim (1721) en die volgens het uit 1734 stammende 'Notitieboek van alle provincielanden, soals zij in de provinciale rekeninge in den jaere 1721

bevonden', opgesteld door rentmeester Thomas van Seeratt in de periode 1721-1734. Deze laatste nummering wordt door Deterd Oude Weme (2015) gehanteerd. In mijn overzichten heb ik verwijzingen naar de nummeringen van Spanheim van Van Seeratt opgenomen.

Arbeiderswoningen

Bij de plaatsen Essen F4 en Essen F11 behoort in 1830 een aparte arbeiderswoning. De beschrijving van deze woningen is meegenomen bij de betreffende plaatsen (Essen F7 bij Essen F4 en Essen F6 bij Essen F11)

Nieuwbouw op de voormalige provincieplaatsen

Na 1800 vindt er geleidelijk nieuwbouw plaats op de lan-

derijen van de voormalige provincieplaatsen.

In Essen gaat het in eerste instantie om de bouw van nieuwe boerderijen. Blijkbaar is er meer ruimte nodig voor de bedrijfsvoering en is die binnen Essen niet te vinden. Ook is de ligging van de oude boerderij ten opzichte van de landerijen soms ongunstig. Overigens betekent nieuwbouw niet, dat de oude boerderij volledig wordt afgebroken. Deze blijft als arbeiderswoning nog lang binnen het verband van de nieuwe boerderij bestaan. De eerste, die een nieuwe boerderij bouwt is Hendrik Hindriks. Hij bouwt een nieuwe boerderij aan de noordzijde van de Esserweg (Essen F10) ter vervanging van Essen F9. Jan van Hemmen volgt in 1833. Binnen Essen F4 bouwt hij een nieuwe boerderij aan de Oosterweg. Twee jaar later bouwt Geert Bolhuis vanuit Essen F8 een nieuwe boerderij aan de Rijksstraatweg. In 1844 richt Jan Jans van Hemmen vervolgens naast zijn bestaande bedrijf een geheel nieuwe boerderij op, net als Geert Bolhuis aan de Rijksstraatweg. Deze boerderij wordt gebouwd op grond die oorspronkelijk behoorde bij Essen F12. In het midden van de 19^e eeuw komt de bouw van buitenplaatsen sterk opzetten. De familie

Quintus bouwt Huize Esserberg op gronden behorend bij Essen F5 en Huize de Kamp op een perceel, dat wordt afgescheiden van Essen F10. Begin 20^e eeuw worden dan weer drie nieuwe boerderijen gebouwd: Essen 14 in 1926 (op een perceel, dat in 1732 particulier bezit was), Essen 3 in 1900 (op grond van Essen F5) en Essen 1 in 1903 (op grond van Essen F11). De door Jan van Hemmen aan de Oosterweg gebouwde boerderij brandt in 1939 af. In 1940 vindt nieuwbouw plaats op het adres Essen 21. Tenslotte worden in de kom van Essen nog de woningen Essen 4, 5 en 5A gebouwd op terrein dat oorspronkelijk behoorde bij Essen F5. De voormalige boerderij Essen 15 en de woningen Essen 16 tm 20 zijn buiten de verdere uitwerking gelaten.

Nieuwbouw Dilgt en Haren

Uitwerking volgt in versie 3.

Overzichtskaarten Essen

Onderstaand volgen vier overzichtskaarten en een luchtfoto van het gehucht Essen.

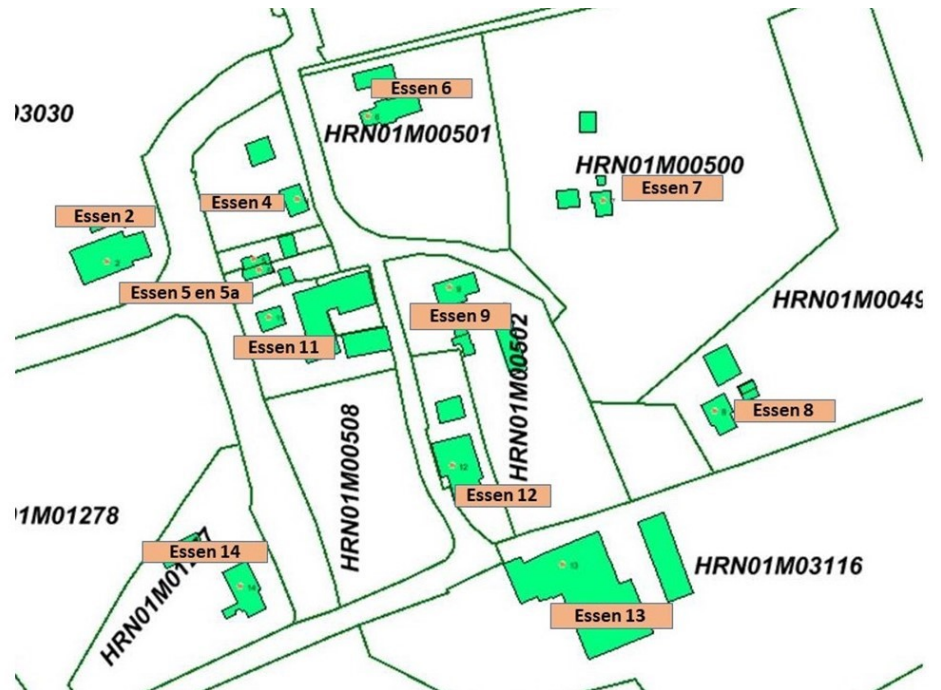

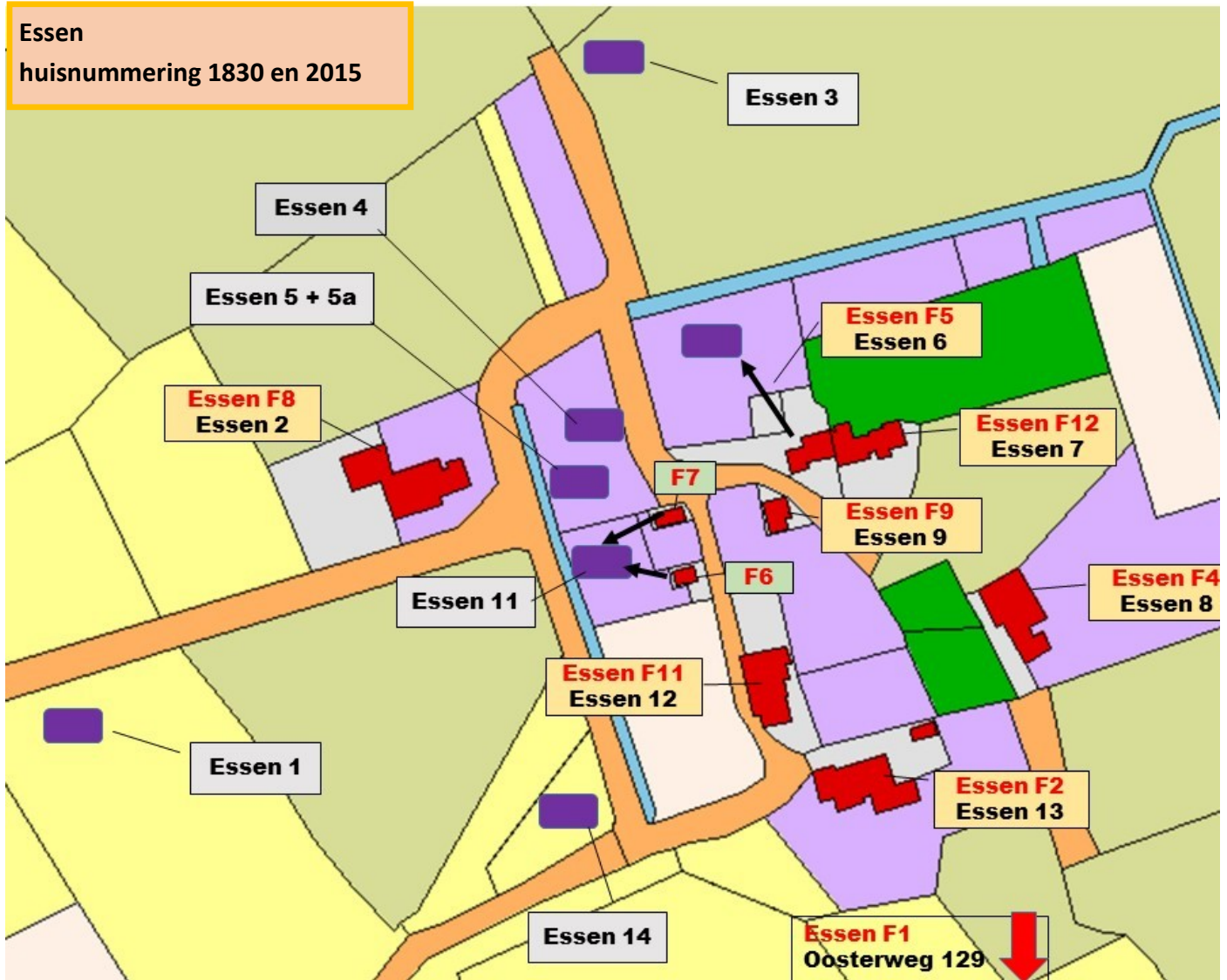
Essen
kadastrale situatie 1951

Essen
kadastrale situatie 2015
en huisnummering

Essen
huisnummering 1830 en 2015

Adresboek 1932

ESSEN (buurtschap in den Noord-Oosthoek der gemeente)

1 (R. Klijnstra—Renkema.	10 A. ter Veer.
(Wed. L. Renkema.	11 A. Hoving.
2 P. Takens.	12 J. Buist.
3 K. Ottens.	13 L. van der Broek.
4 J. van der Werf.	14 H. Bouman.
5 H. van der Es.	15 E. Oosterveld.
6 G. Takens.	16 P. H. Niessen.
7 G. van der Es.	17 G. J. Jansen.
8 J. Mannes.	18 E. Jager.
8a A. Mannes.	19 G. J. Fransen.
9 (J. Wieringa.	20 J. Leenes.
(W. J. Veenstra.	

Adresboek 1947

ESSEN (buurtschap in den Noord-Oosthoek der gemeente).

1 W. J. Veldhuis.	10 Wed. A. ter Veer.
2 P. Takens.	J. ter Veer.
3 H. Ottens	11 Wed. A. Hoving.
4 J. van der Werf	12 J. Buist.
5 Wed. H. van der Es.	13 A. Uitham.
6 B. Seffinga.	14 E. van Heumen.
7 H. K. van der Es.	15 G. Oosterveld.
Wed. P. Valkenburg.	16 J. Kapma.
8 Wed. B. Stokje.	17 G. J. Jansen.
8a A. Mannes.	18 E. Jager.
A. R. Mannes.	19 Wed. R. P. Boer.
9 P. J. Duzink.	20 F. Kuiper.
9a J. Wieringa.	21 E. Kwant.

ESSERWEG (tusschen Essen en Rijksstraatweg grens Groningen).

- 19 L. A. Venhuizen.

Adresboek 1966

ESSEN

1 Onnes, H.	9 Noord, E. J. de
2 Takens, P.	9a Wieringa, E. J.
2a Takens, T. H.	11 Hoving, G.
3 Neven, P. N.	12 Blom, H.
4 Blom, G.	13 Bolhuis, M.
5 Lok, G. en H.	15 Oosterveld, G. H. en L.
6 Seffinga, B.	16 Peters, R.
7 Bos, H.	17 Huizinga, M. J.
8 Bos, J.	18 Jagers-Halsema, G. M.
8a Mannes, A. R.	19 Boer-ter Veer, A.
	20 Jansen, B.
	21 Kwant, J.

ESSERWEG

- 19 Venhuizen, L. A.

Gedetailleerde uitwerking per provincieplaats

De provincieplaatsen worden hieronder per afzonderlijke marke aangegeven. Gedetailleerde gegevens per provincieplaats zijn vervolgens opgenomen in de bijlagen. Bij iedere provincieplaats wordt ook aangegeven welke arbeiderswoningen cq nieuwbouw daaronder vallen. In versie 1 en 2 zijn alleen de provincieplaatsen binnen de marke Essen uitgewerkt.

Provincieplaatsen binnen de marke Essen

Nr. bijlage	Huidig adres	Nr. in overzichten Spanheim/Van Seeratt	Adres in 1830	Kaart Teijsinga in publicatie Schroor
Essen1	Oosterweg 129 te Haren	14.3/Gorecht 7	Essen F1	Kaart 10
Essen2	Essen 13 te Haren	14.2/Gorecht 8	Essen F2	Kaart 10
Essen3	Essen 8 te Haren	14.1/ Gorecht 6	Essen F4 (+F3)	Kaart 10
	Essen 11 te Haren (ged.)		Essen F7 (ged.)	
	Oosterweg 19 te Haren (oud)			
	Essen 21 te Haren			
Essen4	Essen 12 te Haren	13.2/Gorecht 4	Essen F11	Kaart 10
	Essen 11 te Haren (ged.)		Essen F6 (ged.)	
	Essen 1 te Haren			
Essen5	Essen 2 te Haren	13.1/Gorecht 3	Essen F8	Kaart 10
	Rijksstraatweg 10 te Haren			
Essen6	Essen 9 te Haren	13.3/Gorecht 5	Essen F9	Kaart 10
Essen7	Esserweg te Groningen		Essen F10	Kaart 10
	Verl. Hereweg te Groningen			
Essen8	Essen 6 te Haren	12.3/Gorecht 2	Essen F5	Kaart 10
	Rijksstraatweg 24 te Haren			
	Rijksstraatweg 26 te Haren			
	Essen 3 te Haren			
	Essen 4 te Haren			
	Essen 5 te Haren			
	Essen 5A te Haren			
Essen9	Essen 7 te Haren	12.2/Gorecht 1	Essen F12	Kaart 10
	Rijksstraatweg 28 te Haren			
	Onbehuisd	15.1		Kaart xx
Essen10	Essen 14	Particulier bezit		Kaart 10

Provincieplaatsen binnen de marke Dilgt (uitwerking volgt in versie 3)

Nr. bijlage	Huidig adres	Nr. in overzicht Spanheim	Adres in 1830	Kaart Teijsinga
Dilgt12	Rijksstraatweg 9 te Haren	17.3	Dilgt D10	Kaart 11
Dilgt13	Rijksstraatweg 7 te Haren	17.2	Dilgt D11	Kaart 11
Dilgt14	Rijksstraatweg 37 te Haren	17.1	Dilgt D9	Kaart 11

Provincieplaatsen binnen de marke Haren (uitwerking volgt in versie 3)

Nr. bijlage	Huidig adres	Nr. in overzicht Spanheim	Adres in 1830	Kaart Teijsinga
Haren15	Oosterweg 121 te Haren	16.1	Haren B40	Kaart 10
Haren16	Oosterweg 84 te Haren	16.2	Haren B36	Kaart 10
Haren17	Rijksstraatweg 76 te Haren	16.3	Klaverblad D17	Kaart 10
Haren18	Rijksstraatweg 78 te Haren	15.2	Klaverblad D18	Kaart 10
Haren19	Kerkstraat 4 te Haren	15.3	Haren B25	Kaart 9

Overzicht provincieplaatsen

In afzonderlijke bijlagen worden per provincieplaats de volgende gegevens gepresenteerd (voor zover mogelijk):

- afbeelding met landerijen in 1732;
- afbeelding met landerijen 1830;
- luchtfoto huidige situatie en huidig adres;
- provinciemeijer op basis vermelding kaart Teijsinga 1732;
- provinciemeijers 1632-1719 op basis overzicht Spanheim (hiervoor is gebruik gemaakt van de transcriptie van H.R.A. Wessels van het document in R.A. Groningen, Statenarchief, inv.nr. 2658);
- provinciemeijers 1721 en 1755 op basis toelichting Siemens bij Historische Atlas van de Provincie Groningen (hiervoor is gebruik gemaakt van overzicht opgesteld door H.R.A. Wessels);
- vermelding ontwikkeling na 1732 met genealogische gegevens;
- overige gebouwen/adressen die uit de provincieplaats ontstaan zijn.

Bronnenlijst:

- Bos, A.M.E. (2014). Yesse door de eeuwen heen. (Harener Historische Reeks nr 20). Haren: uitgeverij Boomker Haren en uitgeverij Knoop Haren.
- Deterd Oude Weme, M.G.A. (2015). Landschapsgenese van het Go-rechter Hunzedal. Reconstructie en ontwikkeling van het Esser corpus- en provinciaal land (1215-1766). Uitgegeven in eigen beheer. Digitaal te raadplegen: http://www.rug.nl/research/kenniscentrumlandschap/fundamenteel-onderzoek_-masterscripties
- Groenendijk (2016). Eigen notities van gesprek met Prof. Henny Groenendijk op 22 februari 2016.
- Koldam, Eppo van (2011). 200 Jaar Gemeentebestuur Haren. (Harener Historische Reeks nr 18). Haren: uitgeverij Boomker Haren en uitgeverij Knoop Haren.
- Paping, R.F.J. (2001). De Groningse provinciale rekeningen van de voormalige kloosterlanderijen. In Van Syngel (red.), Broncommentaren, dl. 4: Bronnen betreffende de registratie van onroerend goed in de Middeleeuwen en Ancien Regime. Den Haag (geraadpleegd via internet).
- Schroor, Meindert (1996). De Atlas der provincielanden van Groningen (1722-1736). Bedum/Groningen: REGIO-PROJEKT Uitgevers/Rijksarchief, Groningen.
- Wessels, H.R.A. Transcriptie van Andreas Spanheim : PROVINCIE-MEIJERS GRONINGEN 1632-1719 R.A. GRONINGEN, Statenarchief, inv.nr. 2658

Een selectie uit de bewerking van H.R.A. Wessels is als bijlage bij deze bronbewerking gevoegd.

